

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.091
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувачка ступеня доктора філософії Федорова Світлана Олександрівна, 1973 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила магістра у 2018 Київський університет імені Бориса Грінченка за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», з 2018 р. й до тепер працює директором Пилиповицького закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу «Пилипко» Бородянської селищної ради Київської області, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Дошкільна освіта».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.091 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 29 травня 2025 року № 348, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

ПОНОМАРЕНКО Тетяна Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Рецензент:

ПАЛАМАР Світлана Павлівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник декана з наукової роботи та міжнародної діяльності Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

ГАВРИШ Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки;

РЕЙПОЛЬСЬКА Ольга Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дошкільної освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України;

КОСЕНЧУК Ольга Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»».

На засіданні 22 липня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01Освіта/Педагогіка Федоровій Світлані Олександрівні на підставі прилюдного захисту дисертації «Формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку» за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Дисертацію виконано в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Козак Людмила Василівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Федорової Світлани Олександрівни «Формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №

44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023. Дисертація Федорової Світлани Олександрівни та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Федорова Світлана Олександрівна на високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Здобувачка має 19 наукових публікацій за темою дисертації, з них 10 одноосібних: 2 статті у співавторстві у виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття у співавторстві в закордонному періодичному виданні, включеному до наукометричної бази Web of Science; 16 публікацій (6 у співавторстві), в яких додатково відображені наукові результати дослідження.

1. Козак Л.В., Федорова С.О. Використання методу проєктів у формуванні соціально-фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Випуск № 80. Том 1. С. 298–305. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-1-45> . Вебпосилання на видання: <https://www.aphn-journal.in.ua/80-1-2024>.

2. Федорова С.О., Козак Л.В. Патріотизм як основа формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Науковий журнал «Acta Paedagogica Volynienses». Випуск № 1, 2025. С. 61–68. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.9> . Вебпосилання на видання: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/homepage> .

3. S. Fedorova, S. Zheinova, O. Ryhina, V. Butenko, A. Karnaukhova. Developing social and citizenship skills through interactive engagement in senior preschoolers. Ad Alta. Journal Of Interdisciplinary Research. 2024. Vol. XLII (14(1)). P. 43–47. ISSN 1804-7890, 2464-6733. Вебпосилання на видання: <https://www.magnanimitas.cz/14-01-xlii> .

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

ПАЛАМАР Світлана Павлівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник декана з наукової роботи та міжнародної діяльності Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. У підрозділі 1.1 розглянуто поняття «формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку», проте авторські позиції щодо розкриття даного поняття викладено лаконічно й потребують певної деталізації.

2. У підрозділі 1.2 переважає компіляція наукових джерел без порівняння та зіставлення підходів різних авторів, не простежується: як філософські підходи співвідносяться з педагогічними або де існують суперечності в трактуваннях. Було б доцільно структурувати підходи у вигляді типів або груп з порівняльною характеристикою.

3. У дисертаційній роботі в експериментальній частині зазначено осередки, варто було б уточнити змістове наповнення тематичних осередків.

ГАВРИШ Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки, зауваження:

1. Методологічну основу дослідження становила сукупність наукових підходів: аксіологічного, системного, особистісно орієнтовного, діяльнісного, компетентнісного та середовищного (їх характеристика представлена на сторінках 42-47 дисертації). Не зрозуміло, яке значення для проведеного дослідження становив системний підхід та чому серед наукових підходів відсутній комунікативний, з огляду на тему дослідження.

2. Характеризуючи специфічні принципи, авторка називає принцип патріотизму, який в різних місцях роботи називається по-різному, зокрема, принцип патріотичного виховання. То це один принцип чи різні?

3. Дослідницею в процесі наукової роботи було визначено основні напрями комунікативної діяльності як засобу формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку, а саме: соціокультурний, українознавчий та комунікативний. Проте не всі напрями представлено рівномірно. Зокрема, комунікативний напрям потребує більш глибокого теоретичного та методичного аналізу та ілюстрування цього напрямку конкретними прикладами застосованих методів і прийомів, спрямованих на розвиток комунікації.

4. Для оцінки стану організації роботи з формування у старших дошкільників соціально-громадянської компетентності, дійсно, важливо було визначити рівень готовності вихователів до реалізації відповідних завдань. Проте, на нашу думку, у Світлани Олександрівни були дещо завищені очікування стосовно їхньої обізнаності в проблемі. А це могло вплинути на точність зроблених висновків.

5. Визначений дисертанткою критеріальний апарат, що став основою для здійснення діагностики рівнів сформованості соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку, некоректно представлено в таблиці 2.1. на сторінці 122.

6. Є сумніви стосовно того, чи можна об'єктивно оцінити інтерес старших дошкільників до загальнолюдських, сімейних, громадянських цінностей та цінностей спілкування лише за допомогою відповідей на запитання.

РЕЙПОЛЬСЬКА Ольга Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дошкільної освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, зауваження:

1. Дисертанткою досить ґрунтовно описано наукові підходи, які стали методологічною основою дослідження, а саме: аксіологічний, системний,

особистісно орієнтовний, діяльнісний, компетентнісний та середовищний. Позитивно оцінюючи їх обґрунтованість, вважаємо доцільним розкриття змісту та сутності комунікативного підходу у контексті проблеми дослідження.

2. Цілком підтримуємо авторську позицію щодо ролі освітнього соціокультурного середовища у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Переконані, що більш деталізовані характеристики комунікативних засобів в освітньому соціокультурному середовищі були б важливими для даного дослідження.

3. У дисертаційній роботі представлено технологію проведення соціальних акцій в умовах закладу дошкільної освіти. На нашу думку, варто було б описати її більш ґрунтовно та деталізовано, запропонувати методичні рекомендації для вихователів, що підсилило б науково-методичний рівень роботи.

4. У дисертації ґрунтовно проаналізовано стан обізнаності, спроможності та готовності вихователів до формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку. Проте не висвітлено причини, які зумовили часткову готовність вихователів закладів дошкільної освіти до використання в освітньому процесі комунікативної діяльності як важливого засобу формування соціально-громадянської компетентності.

5. Практичне значення результатів дослідження дисертантка репрезентує через упровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти організаційно-педагогічних умов формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку, а також розроблений відповідно до них авторській програмі «Дитина та світ навколо». На нашу думку, робота значно виграла, якби дисертантка представила її у додатках.

КОСЕНЧУК Ольга Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Державного некомерційного підприємства «Державний університет “Київський авіаційний інститут”», зауваження:

1. Обґрунтовуючи форми та методи комунікативної діяльності, на нашу думку, необхідно було б більш чіткіше виокремити специфіку комунікативної діяльності в контексті формування соціально-громадянської компетентності.

2. Доцільно підготувати методичні рекомендації щодо створення освітнього середовища, де були б передбачені осередки відповідно наповнені матеріалом, що б сприяло ефективній взаємодії дітей як під час структурованої, так і неструктурованої діяльності, у тому числі в контексті формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку. Зауважимо, що згідно Дашборду МОН станом на 01.05.2025 року функціонує 11805 ЗДО, де здобувають дошкільну освіту – 742 000 вихованців; із них за очною формою працюють 9156 ЗДО, де здобувають дошкільну освіту – 584 300 вихованців; за дистанційною формою працюють – 1537 закладів дошкільної освіти, де здобувають освіту 81685 вихованців; за змішаною формою – 1112 закладів дошкільної освіти – 75 864 вихованця, тому з метою забезпечення доступу до дошкільної освіти в умовах надзвичайних ситуацій, на нашу думку доцільно було б передбачити у методичних рекомендаціях блок щодо дистанційного та змішаного формату навчання, узагальнити застосунки та додаткові матеріали щодо формування соціального-громадянської компетентності в комунікативній діяльності у різних формах.

ПОНОМАРЕНКО Тетяна Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, побажання:

1. У визначенні сутності основного поняття дослідження «соціально-громадянська компетентність дітей старшого дошкільного віку» вказується, що одним із проявів означеної компетентності, який стосується її ціннісного компоненту, є інтерес до загальнолюдських та громадянських цінностей. У Державному стандарті дошкільної освіти (2021) зазначається, що «результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ... ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань людей (українського народу, представників різних національностей і культур)». Тож правомірним вважаємо питання: в експериментально-педагогічній діяльності Ви обмежувалися лише формуванням інтересу до загальнолюдських та громадянських цінностей, залишаючи поза межами формування знань про загальнолюдські цінності, зміст яких може усвідомлювати дитина старшого дошкільного віку, вмінь діяти в межах усвідомлених та прийнятих нею цінностей чи у визначенні змісту основного поняття дослідження сутність ціннісного компоненту досліджуваної компетентності сформульовано дещо недостатньо коректно?

2. Вважаємо доцільним визначення мотивації соціально-громадянської діяльності дітей одним із компонентів та критеріїв її розвитку. З одного боку в Державному стандарті дошкільної освіти (2021) компонентами соціально-громадянської компетентності визначаються ціннісний, емоційний, когнітивний та діяльнісний. З іншого боку мотиваційний компонент є чи не найбільш визначальним для рівня розвитку будь-якої компетентності, соціально-громадянської зокрема. Проте в Державному стандарті дошкільної освіти (2021), як і в дослідженні, не вказується на необхідність його формування. Тож, на наш погляд, було б доцільним виокремити мотиваційний компонент компетентності, мотиваційний критерій її розвитку. Розробити й реалізувати психолого-педагогічний супровід формування соціально-схвалюваної мотивації різних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку. Це було б родзинкою дослідження.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.091 присуджує ФЕДОРОВІЙ Світлані Олександрівні ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.091

Тетяна ПОНОМАРЕНКО